Beata Brězanowa

Česćeny awditorij, lube pśijaśele z Dolneje a Górneje Łužyce, lubi přećeljo z wukraja, sehr geehrte Damen und Herren,

prjedy hač Wam **mobilnu serbsku šulu** předstaju, chcu Was prosyć, sej situaciju předstajić.

Sedźimy tu w starej senatowej žurli Lipšćanskeje uniwersity. Impozantnje wuhotowana swjedźenska rumnosć z historiskim wuznamom.

Předstajće sej nětko, zo póndźelu rano rjadownja Lipšćanskeje zakładneje šule sem přińdźe. Njepřińdźe pak jenož póndźelu, ale kóždy dźeń hač do pjatka. Cyły tydźeń potajkim. (Wězo bychu so tu za nju nimo stólcow też blida zestajeli.)

Su to dwaceći dźěći ze swojimi šulskimi tobołami a jich wučerku, kiž přińdu. Dwě abo tři wosoby rektorata dźěći tu witaja, snadź też rektorka uniwersity, knjeni prof. Obergfell.

Tute wosoby, pismawučeni ludźo, přewodźuja dźěći při wuknjenju a podpěruja wučerku wosebje při zwučowanju w skupinach. Činja to, dokelž chcedźa přez tydźeń direktnje wuknjenski proces dźěći wobkedźbować a sobu dožiwić.

Wšako steji we wuwićowym koncepće uniwersity pod dypkom Leitbild Lehre: “... Lehre nicht primär von den Inhalten, sondern von den Lernenden und den Lernprozessen her denken ...”

To hodźi so pola najmłódšich w šuli při čitanskich, pisanskich a ličenskich zwučowanjach eksemplarisce wobkedźbować. A přistajeni rektorata bychu jako asistenća wučerki zdobom začuwali, kotru wutrajnosć starši trjebaja, hdyž doma ze swojimi dźěćimi zwučuja, štož je wučerka do domjaceho zešiwka zapisała.

Za dźěći by to něšto wosebite było, w tutej rumnosći wuknyć. Bychu wćipni byli. Woni bychu so rozhladowali. W přestawkach móhli sej twarjenje wobhladać a sej snano městnosće wotkryć, kotrež hewak ženje widźeli njebychu.

Ale – a to je mi ważne – **poprawny zaměr jich přebywanja tu njeby był, tutón rum zeznać. Poprawny zaměr by był wuknjenje.**

Z tutym rozeznawanjom chcu Wam ideju předstajić, kotruž mobilnu serbsku šulu mjenuju.

Što čini tutu šulu serbsku?

Mobilna serbska šula je koncept za šulerjow serbskeju zakładneju a wyšeju šulow w Radworju a Budyšinje, spočatnje za jedyn 1. lětnik, kotryž z wuknjenjom w jednej serbskej instituciji započina. Mobilna serbska šula zwjazuje regularnu šulsku wučbu z přebywanjom w serbskich institucijach.

Zaměr je, zeznać ludźi, kotřiž w serbskich institucijach dźěłaja a dožiwić, zo so serbska rěč w jara rozdźělnych powołanskich kontekstach nałožuje. A někotři tutych ludźi šulerjow pod nawodom wučerki při wuknjenju a zwučowanju podpěruja a přewodźuja.

Rozsudny dypk pak leži za mnje tróšku hłubšo.

Dźěćo móže we wučbje serbsce wuknyć, wone móže wokable wuknyć, gramatiku zwučować a teksty čitać. Zdobom pak ma dožiwić, zo so tuta rěč woprawdźe rěči. Ludźo z njej komunikuja, z njej dźěłaja, z njej swój wšědny dźeń planuja.

Přistajeni institucijow serbuja mjez sobu na chódbje, w kuchni, w schodźišću. Snano słyši dźěćo rozmołwu, kotrejež wobsah hišće cyle njerozumi. Snano spóznaje jednotliwe słowa. Snadź sobudźěłaćerka dźěći serbsce wita a přećelnje narěči abo samo małe prašenje staji, wězo serbsce!

Mobilna serbska šula abo rjadownja njeje potajkim prosće šula, kotraž serbske institucije wopytuje. Je to šula, w kotrejž wjedźe serbska rěč do wšědneho dnja institucijow – a nawopak zapřija institucija dźěći při wuknjenju serbskeje rěče do swojeho wšědneho dnja.

Što čini tutu šulu mobilnu?

Šulske twarjenje njeje mobilne. Rjadownja je mobilna.

Jónu wob šulske lěto přebywa rjadownja cyły tydźeń zhromadnje ze swojej wučerku we wuzwolenej serbskej instituciji. Dźěći so rano z busom při swojej šuli wotewzaja a po wučbje k šuli wróćo dowjezu.

Wučba sćěhuje w dalokej měrje zwučenemu šulskemu dnjej. Wučba wotměwa so w zwučenych šulskich hodźinach a po wučbnym planje. Němčina, serbšćina, jendźelšćina, matematika a wěcna wučba słušeja k předmjetam, kotrež su za zakładnu šulu typiske. Tež němčina a jendźelšćina móžetej so serbsce wuwučować.

(Bohužel - a wšako - to pola serbšćiny hustodosć přederje funguje, hdyž je němčina wuchadna rěč.)

To je bytostny dypk: Dźěći njepřińdu do serbskeje institucije na projektowy dźeń abo na někotre hodźiny wotměny. Woni přińdu na cyły tydźeń wučby.

Šula wostanje šula – jenož na hinašim městnje.

Koncept je dołhodobnje koncipowany. Mobilna serbska šula započina so na kóncu prěnjeje połojcy 1. lětnika a ma so přez šěsć šulskich lět dale wjesć. W sekundarnym schodźenku ma so wo předmjetach - wotwisnje wot móžnosćow a zaměrow - rozsudźić.

Doniž tak daloko je, zańdźe hišće trójšku časa. Nadźijamy so, zo móžemy w nowym lěće, pak w januaru abo februaru z prěnim 1. lětnikom započeć.

Mobilna serbska šula ma so wotměć w Serbskim muzeju, Rěčnym centrumje WITAJ, Serbskim ludowym ansamblu, Ludowym nakładnistwje Domowina, Němsko-Serbskim ludowym dźiwadle a Serbskim instituće. Slěd institucijow rjadujemy fleksibelnje.

Dźěći zeznaja w běhu šulskich lět rozdźělne dźěłowe wobłuki serbskich institucijow, ale nic jako wopytowarjo. Dźěći stanu so na jedyn tydźeń ze nowym dźěłowym wobłukom institucije.

A to je pedagogiske jadro ideje: wutrajne zwučowanje a wuknjenje dźěći a wutrajna podpěra tutoho procesa přez koleginy a kolegow.

Hdyž rěčimy wo wosebitych městnach wuknjenja, myslimy husto najprjedy na dožiwjenja. Dźěći wopytuja muzeje, wobhladaja sej dźiwadłowe předstajenja, zeznaja uniwersitu abo hladaja za kulisy rozhłosoweho studija.

Tajke nazhonjenja zbudźa wćipnosć a šěrja horiconty.

Mobilna serbska šula pak ma hinaše ćežišćo.

Koncentracija, čitanje, pisanje a ličenje su zakładne kmanosće. Wone su wuměnjenja za přiswojenje wědy, zrozumjenje kontekstow a swójsku kognitiwnu kmanosć, fenomeny posudźować a rozsudy tworić móc.

Najnowše wuslědki PISA-studijow dawaja dosć přičiny, wo tym rozmyslować, kak móhli šule tajke zakładne kmanosće na wšelake wašnje zaso bóle spěchować.

Wuknjenske procesy trjebaja swój čas. Wone trjebaja wospjetowanje. Wone trjebaja koncentraciju. A wone trjebaja ludźi, kotřiž sćerpnje pomhaja, hdyž so něšto hišće njeporadźi.

Runje na tym měła mobilna serbska šula swój podźěl měć.

Wučerka wostanje za wučbu dale zamołwita. Wona postaji, što so zwučuje, kotre nadawki dźěći wobdźěłaja a kak so wučbny plan w tutym tydźenju spjelni.

Ale wučerka njeje w tutym tydźenju sama.

Sobudźěłaćerjo serbskeje institucije podpěruja wučerku po jeje planje. Dwaj abo tři sobudźěłaćerjo měli jednotliwym dźěćom abo małym skupinam při zwučowanju pomhać.

Naš nadawk je, zo so tež sami koncentrujemy a sćerpnosć wobchowamy, zo bychu dźěći woměrje čitać, pisać a ličić móhli a nic naposledk wjesele a hordźe wo swojich postupach rěčeć móhli.

A přestawka!

Dźěći wopušća wuknjensku rumnosć w serbskej instituciji. Du na chódbu, běhaja po schodach, zetkaja ludźi, kotřiž so rozmołwjeja. Słyša kolegow mjez sobu rěčeć, słyša mnohe wšelake hłosy.

Zetkawaja so tak ze serbskej rěču, dokelž je rěč dźěl wšědneho dnja ludźi w serbskej instituciji.

Tute wšědne zetkanja su přidatny wobstatk wuknjenja. Wone tworja awtentiske rěčne kontakty.

To zrozumimy pod imersiwnym wuknjenjom.

Za to pak wobsteja wuměnjenja. Wučerjo a wobdźěleni sobudźěłaćerjo dyrbja serbšćinu ertnje a pisomnje na wysokim niwowje wobknježić. A cyła rjadownja ma so wobdźělić – wšojedne, kak derje jednotliwe dźěći hižo serbsce rěča.

Mobilna šula ma cyłej rjadowni přidatne wuknjenske móžnosće wotewrěć.

Što maja institucije z toho?

Čehodla měli institucije swoje rumnosće a dźěłowy čas šulskej rjadowni k dispoziciji stajić?

Sprěnja tohodla, dokelž móža k spěchowanju serbskeje rěče přinošować. Mobilna šula wuwědomja, zo njeje spěchowanje rěče jeničce nadawk šule. K tomu móža tež institucije přinošować.

Dalši aspekt je wuznamny:

W tutych zarjadnišćach dźěłaja ludźo, kotřiž so wšědnje z rěču, tekstami, wědu, kulturu abo socialnymi prašenjemi zaběraja. Woni wědźa, kak važne je, so dokładnje zwuraznić móc, teksty zrozumić a informacije zarjadować móc.

Serbske institucije maja na tym swójski zajim, zo młodźi ludźo tajke kmanosće wuwiwaja.

Mobilna šula wotewrja jim móžnosć, so na tutym wuwiću wobdźělić – nic z přednoškom wo swojim dźěle a nic z dnjom wotewrjenych duri, ale z podpěru šule při jeje wšědnym nadawku.

A wězo móža dźěći też instituciju zeznać. Wotkrywaja sej rumy, móžnosće dźěła a zeznaja ludźi, kotřiž njebychu snano hewak ženje zeznali. Snano budźe so dźěćo pozdźišo na tute tydźenje mobilneje šule dopomnić a so za powołanje zajimować, na kotrež bjez dožiwjenjow w mobilnej šuli mysliło njeby.

To je witany pódlanski efekt.

Ważny pak wostanje fokus: najprjedy přińdźe wuknjenje. Zetkanje z instituciju wotměje so w přestawce a přidatnje.

Serbska ideja – a powšitkowniše prašenje

Chcu krok dale hić.

Myslu sej, zo ideja mobilneje šule zakładne pedagogiske zaměry wobsahuje. Tuž móhła ideja mobilneje šule runje tak za šule zwonka Łužicy zajimawa być.

W Němskej je wšudźe tójšto kulturnych, wědomostnych, sociokulturnych a politiskich zarjadnišćow. Muzeje, dźiwadła, biblioteki, uniwersity, nakładnistwa, archiwy a mnohe dalše institucije maja atraktiwne rumnosće a wosebje ludźi, kotřiž maja profilowane rěčne kompetency.

Što by było, bychu-li někotři z nich w běhu šulskeho lěta też za jednu rjadownju a jeje regularnu wučbu na tydźeń swoje durje wotewrěli a swoje kompetency we wučbje přinošowali?

Na tydźeń wobmjezowane zhromadne dźěło wšak sej ničo druhe nježada, hač normalnje wot staršich wočakujemy – zo so za wuknjenje swojich dźěći zajimuja, z nimi čitanje, pisanje a ličenje zwučuja a jich při domjacych nadawkach podpěruja.

Štóž rady z dźěćimi bjesaduje a rady formy zhromadnosć organizuje, tón za to puće namaka. Skeptiskim kolegam a koleginam praju: „Haj, mobilna šula móže so w konkretnym padźe też raz nimo kulić. Riziko pak je přewidny a na tute wašnje też tróšku atraktiwny. Němsce bych prajiła: Es hat den Reiz des Scheiterns.

Zakładny wotmysł je jednory: My móhli eksistowace resursy našeje towaršnosće sylnišo za šulske wuknjenje wužiwać.

Institucije njebychu jenož wo kubłanju rěčeli. Bychu so na jara praktiske wašnje na nim wobdźělili.

Mobilna serbska šula zwjazuje tute rozmyslowanje z wosebitej należnosću: spěchowanje serbskeje rěče. Na tydźeń wob lěto wjedźe mobilna šula dźěći do institucijow, hdźež njeje serbšćina jenož wučbny předmjet, ale tež žiwa rěč wšědneho dnja.

Snano je to wone bytostne přeprošenje, kotrež z tutoho koncepta wuchadźa. Nic hišće dalše zwonkašulske dožiwjenja zmóžnić, ale dalše wuměnjenja za koncentrowane wuknjenje.

Mobilna serbska šula je za to konkretny namjet. Wona wuchadźa z wosebiteje situacije serbskeje rěče a jeje institucijow. Zdobom staja so prašenje, kotrež Łužicu daloko přesahuje:

Kak móžemy městna, ludźi a móžnosće našeje towaršnosće tak hromadźe wjesć, zo móža dźěći lěpje wuknyć?

To je prašenje, wo kotrymž chcu z Wami rozmyslować.

Wutrobny dźak.